

превърнали вече в самошколовани и безапелационни “дилъри”, обявили, (макар и съдебно регистрирани) “борси” за покупко-продажба на цигански “невести”...” (Кертиков 2002). Всъщност на т.нар. “пазари” не съществуват “дилъри”, а договорката между момичето и момчето, както и между техните роднини, не прилича на покупка на домати. Нещо повече, на пазара практически не се купува момичето, а се купува “честта ѝ” – правото на момчето да отнеме нейната девственост и правото на рода на момчето да причисли бъдещите деца към своята родствена група. Практически “пазарите” играят ролята на локуси, в които иначе разпръснатата из страната група се реконституира периодично, за да поддържа своята ендогамна социална мрежа. Това може да се усети и в следния откъс от дълбочинно интервю с калайджия (40 г.) от Ново село, дошъл на пазара край автогара Филипово:

- *Защо се събирате тука?*

- ... Ние калайджиите се събираме, щото сме разпределени като паралелите и щъркелите по различни села. Ако ние не излезнем тук да се срещнем, децата, като порастнат, няма да се познаят. Тук за тва се събираме.

Всъщност, браковете, сключени на “пазара” са като че ли най-грайните в ромската общност. Те следват един по-строг патриархален модел, който, чрез механизма на откупа, обвързва младата жена не просто с рода на съпруга ѝ, но публично определя мястото и статуса ѝ в цялата субгрупа. За разлика от калайджиите, останалите субгрупи не разполагат с подобен социален механизъм, който да преконституира периодично общността, потвърждавайки или преподреждайки социалните статуси в нея. Ролевите комплекси в общностите на лударите, даскане рома и хорахание рома са по-скоро локално, отколкото субгрупово детерминирани. Статусите в общността на калдерашите се намират в пряка зависимост от рода към който принадлежи индивида. Тук може да се наблюдава система подобна на джатите в Индия. Различните родови групи имат различни професионални занимания както и епдогамни предпочитания една спрямо друга. На смесването между родовете не се с добро око и често това става причина за раздяла между съпрузите.

В действителност, като най-чест повод за разтрогване на брак, от който и да е традиционен тип, бива изтъквано лошото психическо или физическо състояние, лишаването от свобода или смъртта на единия от партньорите. Въпреки това, най-често причина за разпадането на даден фактически брак се оказва нарушаването на някоя традиционна норма или групов стереотип: предбрачни сексуални взаимоотношения; ендогамни инспирации на възходящите поколения спрямо низходящите; липсата на дете. Разтрогването на брака не води до социалната смърт на участвалите в него индивиди (макар че при калдерашите може да се